

Ігор ЧИКАЛО

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
chukalo_i@tnpu.edu.ua*

БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ: ПОТЕНЦІАЛ І РИЗИКИ НАУКОВО- ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ

У сучасних умовах кризових викликів проблема безперервності освітнього процесу набуває особливої актуальності, оскільки саме вона визначає можливість збереження доступу до навчання, підтримки освітніх траєкторій та запобігання поглибленню освітніх втрат. Досвід останніх років переконливо засвідчив, що науково-технологічні рішення здатні виконувати важливу компенсаторну функцію в періоди масштабних порушень звичного функціонування освіти. Цифрові інструменти, дистанційні платформи, мобільні засоби комунікації, освітні бібліотеки та системи управління навчанням розширюють доступ до контенту, дають змогу підтримувати зв'язок між педагогами й здобувачами освіти та зберігати навчальну активність навіть за несприятливих обставин.

Водночас потенціал технологій не є безумовним. Їх ефективність залежить від того, наскільки вони інтегровані в логіку освітнього процесу, відповідають реальним потребам здобувачів освіти і педагогів та враховують контекст соціальної нерівності. Технологія сама по собі не гарантує підвищення якості освіти. Навпаки, орієнтація лише на технічне забезпечення без належного дидактичного проектування може не дати очікуваного результату або навіть посилити наявні розриви в навчальних досягненнях [1, с. 7]. Саме тому в центрі уваги мають перебувати не лише цифрові інструменти, а й їх педагогічна доцільність, доступність і відповідність завданню збереження безперервності навчання.

Особливої уваги потребує аналіз ризиків, які супроводжують упровадження науково-технологічних рішень в освіті. Серед них – нерівний доступ до технологій і пристроїв, недостатня готовність педагогів до роботи з сучасними технологіями, зростання залежності від цифрової інфраструктури, загрози конфіденційності даних, а також ризик ослаблення взаємодії між учасниками освітнього процесу. У кризових умовах ці ризики особливо відчутні, оскільки саме вразливі групи здобувачів освіти найчастіше виявляються виключеними з повноцінного процесу навчання [1, с. 7]. Отже, технологічні рішення повинні розглядатися не як самодостатня альтернатива

освіті, а як інструмент її підтримки, який має працювати в межах принципів рівності, безпеки та педагогічної виправданості.

Безперервність освітнього процесу в умовах кризових викликів залежить від збалансованого поєднання науково-технологічного потенціалу та критичного усвідомлення його меж. Перспективність таких рішень визначається їх здатністю забезпечувати доступність, гнучкість і стійкість освіти, тоді як їх упровадження потребує педагогічно виваженого, етично відповідального та соціально чутливого підходу.

Важливо, що в умовах кризових викликів безперервність освітнього процесу є важливою характеристикою стійкості освітньої системи загалом. Стійка освітня система має бути достатньо гнучкою, щоб підтримувати навчання в різних форматах, швидко адаптуватися до змін і водночас не втрачати орієнтації на якість, інклюзивність і доступність освіти для всіх здобувачів освіти. У цьому контексті науково-технологічні рішення набувають особливого значення, оскільки дають змогу поєднувати різні модальності навчання, підтримувати освітню взаємодію за межами навчальних аудиторій та компенсувати порушення звичного функціонування закладів освіти.

Забезпечення безперервності освіти не може зводитися лише до переходу на дистанційне або змішане навчання. Кризові ситуації загострюють соціальні й освітні нерівності, тому здобувачі освіти з уразливих категорій найчастіше зазнають труднощів у доступі до повноцінного навчання [2, с. 4]. У зв'язку з цим пріоритетом має бути усунення перешкод для участі в навчанні, зокрема зумовлених територіальною віддаленістю, інвалідністю, мовними бар'єрами, вимушеним переміщенням і нестабільним сімейним середовищем [2, с. 6]. Отже, збереження безперервності освітнього процесу є не лише технологічним, а насамперед соціально й педагогічно зумовленим завданням.

Повноцінно спроектоване онлайн-навчання і навчання, що в кризових умовах часто набуває форми екстреного дистанційного викладання, потребує чіткого розмежування. Екстрений формат зазвичай є реакцією на надзвичайну ситуацію і не завжди забезпечує належну якість навчання, оскільки не спирається на заздалегідь підготовлену інклюзивну педагогіку, адаптований контент і стабільні механізми супроводу здобувачів освіти. У зв'язку з цим результативність науково-технологічних рішень визначається не тільки їх технічною функціональністю, а й тим, наскільки вони вбудовані в продуману систему планування, підтримки педагогів, взаємодії з батьками та моніторингу освітніх потреб здобувачів освіти [2, с. 6].

Тому в умовах кризових викликів безперервність освітнього процесу має забезпечуватися через поєднання гнучкості технологій, інклюзивного підходу та системного педагогічного планування. Лише за такої умови науково-

технологічні рішення можуть виконувати не компенсаторну функцію короткочасного реагування, а ставати інструментом довгострокового підвищення стійкості освіти.

В умовах кризових викликів забезпечення безперервності освітнього процесу потребує переходу від реагування на окремі загрози до стратегічного бачення освітнього відновлення. Саме тому в сучасних умовах пріоритетним є не лише відновлення перерваного навчання, а переосмислення самої моделі освітньої діяльності з урахуванням нових соціальних, психологічних і технологічних реалій.

Науково-технологічні рішення в цьому процесі мають оцінюватися передусім з погляду їх здатності підтримувати довготривалу стійкість освіти. Йдеться про такі рішення, що не лише забезпечують поточний доступ до навчання, а й сприяють модернізації освітнього середовища, підвищенню гнучкості викладання, розширенню автономії закладів освіти та врахуванню індивідуальних потреб здобувачів освіти. Водночас міжнародний досвід підтверджує, що ефективними є підходи, що поєднують цифрові інновації з педагогічною підтримкою, турботою про благополуччя здобувачів освіти і педагогів, а також із постійним коригуванням освітньої політики відповідно до нових викликів [3, с. 5-6].

У вітчизняному науковому дискурсі подібні підходи також знаходять обґрунтування. Зокрема, О. Малихін, Н. Арістова та І. Ліпчевська наголошують, що цифровізація освіти є одним із ключових чинників забезпечення безперервності освітнього процесу, реалізації принципів доступності, системності й послідовності навчання, а також інструментом персоналізації та диференціації [4, с. 57-58]. Це дає підстави стверджувати, що в українських дослідженнях науково-технологічні рішення розглядаються не лише як засіб організації доступу до навчання, а і як умова його гнучкості, адресності та результативності.

Збереження безперервності навчання неможливе без орієнтації на здобувача освіти, врахування відмінностей у досвіді здобувачів, їх навчальних потреб, психоемоційного стану та умов життя. Саме тому перспективними є науково-технологічні рішення, що дають змогу не лише транслювати навчальний контент, а й виявляти освітні втрати, адаптувати зміст навчання, підтримувати індивідуальні траєкторії та забезпечувати більш гнучкий педагогічний супровід. Такий підхід особливо важливий у ситуації, коли криза робить шлях здобувачів освіти нерівномірним, фрагментованим і залежним від зовнішніх обставин, а не лише перериває навчання.

Отже, збереження безперервності освітнього процесу в кризових умовах постає як складне комплексне завдання, що потребує узгодження технологічної

спроможності, педагогічної адаптивності, соціальної чутливості та стратегічного підходу до розвитку освітньої системи. Потенціал науково-технологічних рішень у цьому контексті є значним, однак їх дієвість визначається здатністю не тільки підтримувати доступність навчання, а й сприяти відновленню його якості, збереженню благополуччя здобувачів освіти та формуванню стійкої моделі освіти майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Global Education Monitoring Report Summary 2023: Technology in education: A tool on whose terms? UNESCO. URL: https://www.unesco.org/gem-report/sites/default/files/medias/fichiers/2023/07/Summary_v5.pdf
2. Building Resilient Education Systems beyond the COVID-19 Pandemic: Considerations for education decision-makers at national, local and school levels. UNICEF Regional Office for Europe and Central Asia. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/8011/file/ECAR%20CONSIDERATIONS%20FOR%20EDUCATION%20PROVISION-%20v2.5%20ENG.pdf>
3. Learning during Crisis: Insights for Ukraine from across the Globe. OECD. URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/education-2040/publications/ukraine-narratives/Learning%20during%20crisis%20Insights%20for%20Ukraine%20from%20across%20the%20globe.pdf>
4. Малихін О. В., Арістова Н. О., Ліпчевська І. Л. Цифровізація профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 4. С. 57-64.

Тарас ЦАР

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль Україна
tsar@tnpu.edu.ua*

КОМПЕТЕНТНІСТЬ СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК СКЛАДОВА АКСІОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І РЕСТАВРАЦІЇ

Сучасний освітній простір України переживає глибоку ціннісну трансформацію, зумовлену викликами цифровізації, глобалізації та необхідністю збереження національно-культурної ідентичності. У цьому контексті підготовка фахівців з образотворчого мистецтва і реставрації набуває особливого значення, оскільки їхня діяльність безпосередньо пов'язана зі збереженням і примноженням культурних цінностей. Важливою частиною такої підготовки є формування аксіологічної культури майбутніх фахівців, невіддільним компонентом якої виступає компетентність співробітництва.